

tydet forekommer det mig sandsynligt, at mere generelle pengepolitiske midler kombineret med foranstaltninger rettet imod ændringer i erhvervslivets struktur og konkurrenceforhold sammen med en overgang til et frit prissystem som regulator for det økonomiske liv kunne have virket mere tilfredsstillende på langt sigt.

Det må derfor konkluderes, at selv om magtpolitiske hensyn sammen med vanskelighederne ved at overvinde stivheden i det franske erhvervssystem måske delvis kan retfærdiggøre planens fremgangsmåder, i hvert fald på kort sigt, så er disse omstændigheder specielle for Frankrig. Et system som Monnetplanen med statsfinansiering af erhvervslivets investeringer med den deraf følgende statsovertagelse af det økonomiske ansvar og den økonomiske risiko kan derfor næppe tjene som mønster for andre landes politik, og selv under de mere specielle forhold i Frankrig må dets værdi betegnes som overordentlig tvivlsom.

John Vibe Pedersen.

FIRE RAPPORTER OM LIGEVEGT I VERDENSHANDELEN.

Næppe nogen anden periode i økonomiens historie har oplevet et rapport-skriveri magen til det, vi har set udvikle sig efter den 2. verdenskrig, vel især under inspiration fra U. S. A. Det er umuligt for hver enkelt at læse alle disse sider, og den følgende omtale af de 4 betydeligste internationale rapporter*) (ialt på ca. tusind sider), der er kommet i år, skulle erstatte savnet til en vis grad. Det kan endvidere have interesse at sammenstille resultaterne af de 4 analyser, der i år alle er rettet mod samme emne: hvad er betingelserne for ligevægt i verdenshandelen? Er disse betingelser til stede, og hvad kan man eventuelt gøre for at skabe dem?

Først kommer ECE's årsrapport fra februar 1953. Den er udarbejdet på sekretariatets ansvar, og sekretariatet har tilstræbt i sin vurdering at være fuldstændig uafhængig af de regeringer, der deltager i kommissionen. Sekretariatets leder, Gunnar Myrdal, har samme fædreland som Strindberg, og noget kunne tyde på, at også Myrdal er strukturel pessimist — man husker arbejder fra hans hånd om krise i befolkningsspørgsmålet, negerproblemet, advarsel mod fredsoptimisme og en rapport om, at Vesteuropas stålkapacitet var ved at blive for stor (det var før Koreakrigen).

Nærværende vægtige rapport er ligeledes i grund og bund pessimistisk. Den handler om Europas langtidsproblemer, og hvor meget (eller snarere hvor lidt) man er kommet deres løsning nærmere siden afslutningen af den 2. verdenskrig. Rapporten behandler både Øst- og Vesteuropa, men den følgende fremstilling nøjes med at omtale Vesteuropas problemer.

Rapporten falder i 4 hovedafsnit, hvoraf det første gør rede for stillingen ved krigens afslutning. Det konstateres (ret opsigtsvækkende), at Europas industrielle realkapital var større ved krigens afslutning end ved dens begyndelse og passede bedre til den nye situation, selvom industrien ikke havde kunnet følge

*) *Economic Survey of Europe Since the War*, United Nations, Economic Commission for Europe, Genève 1953.

Twenty-Third Annual Report, Bank for International Settlements, Basel 1953.

Annual Report, International Monetary Fund, Washington 1953.

International Trade 1952, General Agreements on Tariffs and Trade, Genève 1953.

tydet forekommer det mig sandsynligt, at mere generelle pengepolitiske midler kombineret med foranstaltninger rettet imod ændringer i erhvervslivets struktur og konkurrenceforhold sammen med en overgang til et frit prissystem som regulator for det økonomiske liv kunne have virket mere tilfredsstillende på langt sigt.

Det må derfor konkluderes, at selv om magtpolitiske hensyn sammen med vanskelighederne ved at overvinde stivheden i det franske erhvervssystem måske delvis kan retfærdiggøre planens fremgangsmåder, i hvert fald på kort sigt, så er disse omstændigheder specielle for Frankrig. Et system som Monnetplanen med statsfinansiering af erhvervslivets investeringer med den deraf følgende statsovertagelse af det økonomiske ansvar og den økonomiske risiko kan derfor næppe tjene som mønster for andre landes politik, og selv under de mere specielle forhold i Frankrig må dets værdi betegnes som overordentlig tvivlsom.

John Vibe Pedersen.

FIRE RAPPORTER OM LIGEVEGT I VERDENSHANDELEN.

Næppe nogen anden periode i økonomiens historie har oplevet et rapport-skriveri magen til det, vi har set udvikle sig efter den 2. verdenskrig, vel især under inspiration fra U. S. A. Det er umuligt for hver enkelt at læse alle disse sider, og den følgende omtale af de 4 betydeligste internationale rapporter*) (ialt på ca. tusind sider), der er kommet i år, skulle erstatte savnet til en vis grad. Det kan endvidere have interesse at sammenstille resultaterne af de 4 analyser, der i år alle er rettet mod samme emne: hvad er betingelserne for ligevægt i verdenshandelen? Er disse betingelser til stede, og hvad kan man eventuelt gøre for at skabe dem?

Først kommer ECE's årsrapport fra februar 1953. Den er udarbejdet på sekretariatets ansvar, og sekretariatet har tilstræbt i sin vurdering at være fuldstændig uafhængig af de regeringer, der deltager i kommissionen. Sekretariatets leder, Gunnar Myrdal, har samme fædreland som Strindberg, og noget kunne tyde på, at også Myrdal er strukturel pessimist — man husker arbejder fra hans hånd om krise i befolkningsspørgsmålet, negerproblemet, advarsel mod fredsoptimisme og en rapport om, at Vesteuropas stålkapacitet var ved at blive for stor (det var før Koreakrigen).

Nærværende vægtige rapport er ligeledes i grund og bund pessimistisk. Den handler om Europas langtidsproblemer, og hvor meget (eller snarere hvor lidt) man er kommet deres løsning nærmere siden afslutningen af den 2. verdenskrig. Rapporten behandler både Øst- og Vesteuropa, men den følgende fremstilling nøjes med at omtale Vesteuropas problemer.

Rapporten falder i 4 hovedafsnit, hvoraf det første gør rede for stillingen ved krigens afslutning. Det konstateres (ret opsigtsvækkende), at Europas industrielle realkapital var større ved krigens afslutning end ved dens begyndelse og passede bedre til den nye situation, selvom industrien ikke havde kunnet følge

*) *Economic Survey of Europe Since the War*, United Nations, Economic Commission for Europe, Genève 1953.

Twenty-Third Annual Report, Bank for International Settlements, Basel 1953.

Annual Report, International Monetary Fund, Washington 1953.

International Trade 1952, General Agreements on Tariffs and Trade, Genève 1953.

med U. S. A., der fortsatte med at udvikle stordrift i forskellige brancher til stor skade for Europas konkurrenceevne. Landbrugs- og transportsektoren havde lidt betydelig mere, men mest var det gået ud over boligbyggeriet, der de fleste steder havde ligget stille — man regner med en boligmangel på 16 pct. af boligerne ved krigens afslutning. Folkemængden var så at sige ikke gået tilbage. På denne baggrund forstår man bedre, at de fleste lande i 1947 »... had »recovered« in the narrow sense within two years of the ending of the European war.« (p. 9).

Krigsskaderne var ikke det værste. Langt ubehageligere var ændringen i Vesteuropas stilling overfor omverdenen. Tab af oversøiske investeringer, forringelse af bytteforholdet og forøgelse af udgifter (især militære) i oversøiske områder betød, at Europa måtte præstere 80 pct. større eksportmængde end i 1938 for at opretholde samme import som i 1938 (p. 13). Importen måtte komme fra dollarområdet, hvor produktionen var steget og leveringsdygtigheden tilstede, men på den anden side var det meget vanskeligt for Europa at genvinde sit eksportmarked i disse lande, der under krigen var blevet knyttet stærkt sammen.

I andet afsnit behandles produktionsstigningen i Vesteuropa. Marshallhjælp og inflationspres sørgede for en produktionsstigning i industrien på omkring 13 pct. om året indtil 1951, mens 1952 (med den mere udbredte deflationspolitik) var præget af stagnation. Overalt blev investeringerne favoriseret.

Nordvesteuropa var i de første efterkrigsår tilbøjelig til at benytte prisme-mekanismen, men forlod sig på direkte kontrol og de billige penges politik, som »... in retrospect (appear) ill-advised« (p. 67). Et led i denne politik var det, at statsfinanserne skulle erstatte den manglende private opsparing, men overskudene blev ikke tilstrækkelige, og finanspolitikken viste sig at være meget usmidig. I Tyskland gennemførte de militære myndigheder af angst for selv den svageste inflation en kontrol, som helt lammede økonomien. Pengeombytningen i 1948 og den efterfølgende liberalisme virkede derfor ekstra stærkt som en stimulans til produktionen. Den liberale politik, der lægger afgørende vægt på prisme-mekanismen, kan notere bemærkelsesværdige resultater, men har tilladt »... for a small class, a degree of luxury consumption unheard of in most other European countries.« I Italien og Frankrig opgav man hurtigt direkte kontrol. Frankrig har ved Monnet-planen (for indre udbygning af basisindustri-erne) søgt at lægge grund for en økonomisk vækst i fremtiden. Den eneste politisk acceptable måde at finansiere planen på var ved inflation. Den strukturelle inflation i Frankrig har dog andre årsager, nemlig at man reagerer voldsomt på den mindste prissstigning, fordi man kender inflation gennem 40 år. Desuden har det vist sig umuligt at skabe nogen større fleksibilitet i erhvervsfordelingen; lønarbejderne udgør en relativ lille andel, mens driftsherrer i den lille stil dominerer og betragter deres rettigheder som hellige. Endelig er både landbrugspriser og lønninger politisk bestemt, mens arbejderklassen »... by common agreement (is) held outside effective political power ...« (p. 79); lønforhøjelser bliver derfor udskudt til det sidste og bliver følgelig betydelige, når de endelig kommer. Som et særligt punkt nævnes endvidere krigen i Indo-kina.

Det må konstateres, at de velstående lande har oplevet de største fremskridt siden krigens afslutning, mens de fattigere er blevet ladet tilbage i relativ stagnation. Antallet af arbejdsløse var f. eks. større i Central- og Sydeuropa i 1951 end i 1938, mens det omvendte var tilfældet for Nordvest- og Østeuropa. Den eneste nye erfaring, man kan notere i økonomisk politik, kommer fra Nordvesteuropa,

der har forsøgt at opretholde stærk ekspansion uden overdreven inflation og valutaunderskud. Metoden har været en omhyggelig koordineret offentlig politik. Efter at man er gået over til mere generel økonomisk politik — men også af andre årsager — er man i de sidste 1½ år gledet ind i en stagnation. Det understreges dog tilsidst som en slags modifikation, at det endnu ikke er godtgjort, om det er muligt at styre en privatkapitalistisk økonomi med fuld beskæftigelse, men uden inflationspres.

Tredie afsnit handler om Vesteuropas betalingsbalanceproblemer. Det er lykkedes at holde importmængden 10 pct. lavere end før krigen, men det er ikke lykkedes at få større forsyninger fra ikke-dollar-områderne. Tværtimod har nedgangen i importen fra Østeuropa fuldt ud måttet kompenseres ved stigning i importen fra dollarområdet. Som eksempel kan nævnes, at 37 pct. af hvedeimporten til de 19 betydeligste vesteuropæiske lande i 1934—38 kom fra dollarområdet, mens tallet for 1949—52 var 80 pct. I denne forbindelse har det haft væsentlig betydning, at England i langtidskontrakterne har vægret sig ved at give tilstrækkelig høje priser, så produktionen udenfor dollarområdet kunne stimuleres.

Vesteuropas exportmængde er steget med 40 % i forhold til 1938, og det er et glædeligt tegn, at hovedparten er faldet på export af kapitalgoder, der også fremover vil være meget efterspurgt. Når resultatet alligevel ikke har været tilfredsstillende, skyldes det exportens fordeling på områder. 90 % af stigningen i exportmængden er gået til de oversøiske områder, der er nært knyttet til Europa (især sterling- og franc-områderne), men det er ikke ad denne vej lykkedes at erstatte dollarvarer og indtjene dollar. Ejheller er det i tilstrækkelig udstrækning lykkedes at exportere direkte til \$-området eller erstatte \$-export til det øvrige Amerika. Exporten til U.S.A. er nu større end i 1938 (i 1951 var mængden ca. 60 % større end i 1938), men man har endnu ikke genvundet det terræn, der blev tabt som følge af toldloven i 1930 og depressionen. Årsagen til det utilfredsstillende resultat må bl. a. søges i U.S.A.'s protektionisme (se side 106—110).

I den senere tid er der indtruffet en forbedring i Vesteuropas betalingsbalance, men forbedringen er mere tilsyneladende end reel. Navnlig skyldes exportforøgelsen til dollarmarkederne i hovedsagen U.S.A.'s oprustningsprogram, og Europas stilling er derfor på længere sigt meget utilfredsstillende. Den virkelige dollarmangel (d. v. s. når man ser bort fra U.S.A.'s militære udgifter, off-shore-indkøb og medregner den efterspørgsel efter dollarvarer fra Europa, der holdes i skak af restriktioner, samt tager hensyn til en vis styrkelse af valutareserverne) opgøres af Myrdal til 4 milliarder \$ om året — man må næsten være clair-voyant for at kunne skønne sig til en sådan størrelse!

Under overfladen lever \$-problemet altså i bedste velgående, og der er efter Myrdal (p. 134) ikke håb om, at prismekanismen kan løse dette problem — hertil kræves planlægning og samarbejde, der dels går ud på handelspolitiske indrømmelser fra U.S.A. dels en mere målbevidst europæisk integration.

Integration er derfor hovedemnet for rapportens 4. del. Trods stærkt stigende produktion var handelen mellem de europæiske lande (excl. Rusland) indbyrdes ikke større i 1951 end den var i 1913. Denne selvforsyningspolitik har hæmmet arbejdsdelingen og dermed en større væxt i velstanden. Efter den 2. verdenskrig har Vesteuropas økonomiske integration været et af hovedmålene for politikken, men der er næsten ikke opnået resultater (se især kap. 12, side 214—35). Man burde have sørget for bevægelighed for arbejdskraft og kapital samt have koordineret investeringerne; kul- og stålplanen nævnes dog med nogen sympati. I stedet har man lang tid efter genopbygningen slået sig på liberali-

sering af varebevægelserne — d. v. s. man har forladt sig på prismetanismen. Resultatet har været derefter, thi »... no over-all principle, whether of competition or of international planning can solve the problem. Specific solutions will have to be found to specific problems«. (p. 235). Myrdal anfører et interessant eksempel herpå. Da Nord- og Syditalien før 1860 var adskilt ved toldmure, var der ikke nogen særlig forskel i effektiviteten i industriproduktionen. Foreningen af de 2 områder med forholdsvis ringe beskyttelse overfor omverdenen førte til, at Syditaliens industri blev konkurreret ud, og den kunne ikke mere hamle op med Norditaliens, selv da den blev beskyttet mod konkurrence fra andre lande. Resultatet blev underbeskæftigelse i landbruget.

Europa har ikke kendt sin besøgelsestid. Der har været et væld af planer: en europæisk toldunion, regionale toldunioner (Benelux, Skandinavien etc.), Schuman-planen, den grønne plan, planer for systematisk koordinering af investeringer i visse brancher (Stikker) etc. — men bortset fra Schuman-planen er de alle faldet til jorden til fordel for national selvforsyningspolitik, herunder beskyttelse af »vested interests«. Liberalisering af varebevægelserne er ganske vist gennemført til en vis grad, men på områder, hvor virkningen ikke er særlig mærkbar.

Efter Myrdal er tiden forpasset for de store planer om at gøre Vesteuropas økonomi stabil; men man kan i det mindste komme sammen og diskutere økonomi i fællesskab (i ECE?), så kendskab til andres planer kan påvirke ens egne (p. 223).

Vesteuropa har ikke formået at yde sit nødvendige bidrag, så grunden kan lægges for den ligevægt i international handel og betalinger, der er en forudsætning for visse af planerne om almindelig valutakonvertibilitet.

Den internationale Bank i Basel (BIS: Bank for International Settlements), der blev oprettet i 1930 for at administrere de tyske krigsskadeserstatninger, og som med nød og næppe overlevede den 2. verdenskrig, har i sommer udgivet sin 23. årsrapport. Banken er samlingssted for centralbanker, og dens rapporter og oplysninger er stærkt præget af centralbankernes politik. Keynes skal engang have kaldt dens rapporter for de bedste internationale økonomiske rapporter. Efter sigende skrives rapporterne af den meget vitale og idérige svensker, dr. Per Jacobsson.

Rapporten er ikke så dybtgående som Myrdals; den indeholder et væld af i sig selv interessante oplysninger, som dog ikke er blevet rigtig systematiseret. Her skal blot omtales de vigtigste påstande.

Der er ikke tale om nogen pessimisme som hos Myrdal. Der har i 1952 været virkelig tendens henimod ligevægt i den internationale økonomi: prisstigningen er standset, dollarunderskudet er faldet, valutaeserverne er steget på de rigtige steder, der er større stabilitet i EPU (European Payments Union), og der er mange tegn på større tillid til de forskellige valutaer — mest opsigtsvækkende er stigningen i de frie noteringer for sterling (p. 7). Der er dog alvorlige hindringer for virkelig ligevægt, nemlig at man ikke i tilstrækkelig grad forlader sig på pris- eller markedsmekanismen.

Økonomisk fremgang beror på store investeringer, og store og rigtige investeringer kræver et bestemt økonomisk klima. Der fordres ligevægt på statsfinanserne, men der kræves tilmed, at statens indtægter og udgifter ikke bliver for store, så staten beslaglægger ressourcer, som ville finde bedre anvendelse andesteds. Statsfinanserne synes at frembyde hovedfaren for de økonomiske fremskridt. Rapporten stoler fuldt og fast på, at det økonomiske system ved egen

hjælp sørger både for fuld udnyttelse af ressourcerne og for en hensigtsmæssig investering, og i den anledning polemiseres der kraftigt mod Keynes (p. 37 og 38). Derimod er inflation det, der skader fremskridt mest. Det hedder f.ex., at »Investment activity wisely handled and firmly based on genuine savings is the very essence of economic progress, but badly managed and financed in the wrong way, it becomes a source of weakness instead of strength.« (p. 75). U.S.A. og Schweiz fremhæves som eksempler på lande, hvor den personlige opsparing har været af afgørende betydning for økonomiske fremskridt. Det mystiske udtryk »genuine saving« lykkes det dog ikke rigtig at forklare.

Det gunstige økonomiske klima kræver altså små skatter, monetær stabilitet og ingen forsøg på at holde renten nede på et unaturligt niveau. Belønningen bliver tillid til valutaen ude og inde, stor privat opsparing, et sundt kapitalmarked og investeringer, der skaber økonomisk fremgang. Verden synes unægtelig lettere og lysere end hos Myrdal — hvis blot politikerne ville rette sig efter anvisningerne!

Overalt gælder det åbenbart om at løse på restriktioner og indgreb. Vesttyskland fremhæves flere steder som et godt eksempel på en fornuftig økonomisk politik. Genoprettelsen af frie råvaremarkeder i England fremhæves ligeledes — især at der siden slutningen af 1952 også blev genåbnet markeder for »dollarvarer« herunder bly og zink med betydelige prisfald til følge. (p. 89—90). Det nævnes også, at Europas råvareproblem lettes ved, at man stadig finder på nye substitutter og materialebesparende opfindelser. Som eksempel nævnes, at et schweizisk lokomotiv i dag kun vejer godt halvt så meget som i 1919, mens top-hastigheden er 2—3 gange så stor. Der lægges vægt på, at mange europæiske valutamarkeder er blevet genåbnet og valutaarbitrage igen tilladt, så valutahandlerne kan lære teknikken, og vejen dermed banes for almindelig konvertibilitet. Denne kan genindføres, når indre finansiel stabilitet er til stede samt visse andre betingelser opfyldt, herunder især en ændring af U.S.A.'s handelspolitik og styrkelse af valutareserverne udenfor U.S.A. Konvertibilitet er ikke blot et mål, men et middel til større og mere effektiv produktion og vil dermed lette vejen for afskaffelse af restriktioner.

Rapporten slutter af med at konstatere, at genoprettelse af en sund valuta ikke blot er »... the most urgent but also the most remunerative form of investment« (p. 233). Integration af verdensøkonomien skabes ved konvertibilitet og hertil kræves monetær disciplin.

De næste to rapporter, der skal omtales her, er både betydeligt mindre i omfang og virker mere »friserede«. Dette sidste forhold hænger utvivlsomt sammen med, at de to institutioner (valutafonden og Gatt) begge har et politisk ansvar som fungerende internationale institutioner.

Valutafondens rapport er skrevet under ledelse af en tredje svensker, fondens direktør, tidligere riksbankchef Ivar Rooth. Den indledes med at konstatere, at der i 1952 som helhed var mere balance i de internationale betalinger end i 1951. Det er især dollarproblemet, der har interesse, og det fremhæves, at U.S.A. i anden halvdel af 1952 og begyndelsen af 1953 havde underskud på sin betalingsbalance over for omverdenen. Man bør endvidere i denne forbindelse lægge mærke til, at de lande, der efter krigen har fået den største økonomiske hjælp fra U.S.A. nu havde et lille overskud overfor dette land (det drejer sig om England, Kontinentaleuropa og de tilsluttede områder). Forbedringen skyldes ganske vist til en vis grad forbigående forhold (U.S.A.'s lagerkøb, militære udgifter, off-shore

køb m. v.) men »the residual dollar problem« er næppe så stort som mange antager. Mange steder er overkursen på dollar (bl. a. i forbindelse med præmieringsordninger) gået ned, hvilket tyder på, at man har været tilbøjelig til at overvurdere den efterspørgsel, der holdes i skak af restriktioner.

Hvis det resterende dollarproblem skal løses, kræves der en tilpasning i den internationale handel, som bl. a. vil kunne støttes af almindelig valutakonvertibilitet. Hvis planerne om konvertibilitet skal lykkes, må man kræve indre finansiel stabilitet, forøgede dollarindtægter (bl. a. ved ændring af U.S.A.'s handelspolitik), afskaffelse af valutarestriktioner og genoprettelse af internationale kapitalmarkeder. Det understreges endelig, at U.S.A. har et stort ansvar i at opretholde stærk økonomisk aktivitet, som kan lægge bund under velafbalanceret vækst i den internationale handel.

Det lyder altsammen meget pænt og rigtigt, men er holdt i ret generelle vendinger. På et enkelt område bliver der dog taget mere konkret stilling til problemerne. Det hedder således om prismetmekanismen, at det misry, hvori den var faldet, ikke skyldtes misforståelser eller fordomme. Erfaringerne har vist, at den ikke altid kan føre til tilfredsstillende resultater, men det er i den senere tid også blevet »... increasingly clear that, if the price mechanism is neglected, new and intractable problems soon arise«. Folk er blevet trætte af de stadige kriser, som ofte synes at skyldes overdreven tiltro til direkte kontrol (p. 10).

Den generelle penge- og finanspolitik må derfor foretrækkes, og de lande, der har anvendt den, har da også kunnet notere betydelige resultater. Specielt gøres der opmærksom på, at den restriktive pengepolitik, der førtes i mange lande, næppe har ansvaret for produktionsnedgangen i 1952, der snarere må ses som en reaktion på den bølge af »scare buying«, som man oplevede i slutningen af 1950 og i 1951 (p. 38—39).

GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) har udsendt sin tredje årsrapport, der denne gang har et generelt sigte — nemlig at belyse uligevægten i den internationale handel.

Det bemærkes også her, at den seneste tid har vist en bedring i den internationale betalingssituation; men billedet er knap så gunstigt, når man ser det i længere perspektiv. I de sidste 25—30 år er industriexporten i forhold til den samlede industriproduktion gået ned (fra 26 % i 1929 til 16 % i 1951), mens råvareexporten kun er faldet fra 30 % til 26 % af den samlede råvareproduktion. Årsagerne hertil må bl. a. søges i den bevidste selvforsyningspolitik. Der er endvidere en bemærkelsesværdig stabilitet i verdenshandelen mellem regionerne. De industrialiserede landes samhandel var både i 1938 og 1951 41—42 % af den samlede verdenshandel, og deres export til andre områder lå ligeledes stabilt på 23—24 %. De råvareproducerende landes indbyrdes samhandel tegnede sig for ca. 12 %, mens exporten til de industrialiserede lande udgjorde 23—24 %. Uligevægten i verdenshandelen skyldes i overvejende grad, at forholdet mellem de industrialiserede lande indbyrdes er blevet forrykket — dollarområdet handelsoverskud, der i 1938 var 6,7 % og i 1951 5,2 % af verdensexporten, gør sig især gældende overfor Europa navnlig som export af råvarer.

Konklusionen af denne tankegang er, at der ikke er tale om nogen forbigående uligevægt. Det er fundamentale faktorer, der er på spil, og man bør i fremtiden bestræbe sig mere på at overvinde denne uligevægt, end man har gjort hidtil (p. 11).

Løsningen på problemet finder man omme på side 103, hvor det hedder, at de små politiske enheder (d. v. s. de små europæiske lande) hæmmer den inter-

nationale arbejdsdeling herunder især stordriftsproduktion. »Economic advantage cannot forever be sacrificed to tradition and to the inertia of political forms.« Den virkelige forbedring vil først komme, når man ophæver de restriktioner for den internationale handel, der hæmmer mest. Restriktioner skaber både inflation i landet selv og finansielle vanskeligheder for andre lande. Man må derfor sætte sin lid til de planer, der for tiden er ved at udformes, om større frihed i den internationale handel (konvertibilitetsplanerne). Man bør med andre ord forlade sig på markedsmekanismen.

Rapporten indeholder iøvrigt en meget detaljeret gennemgang af toldsatser, subsidier, kvantitative reguleringer etc. etc. i medlemslandene.

I forbifarten er der lige grund til at nævne en tabel på side 62, der viser, at toldbeskyttelsen (beregnet efter folkeforbundets formler) i U.S.A. og Skandinavien er faldet betydeligt både siden 1913 og 1926, mens beskyttelsen er steget i andre vesteuropæiske lande.

Den mest optimistiske af de fire rapporter kommer fra banken i Basel, dernæst valutafonden, GATT og endelig Europakommissionen, som er den mest pessimistiske.

Alle er enige om, at der for tiden ikke er stabil ligevægt i det internationale betalingssamkvem, og at Vesteuropa frembyder hovedvanskeligheden. Alle er ligeledes enige om, at løsningen må findes ved handelspolitiske lempelser fra U.S.A. og ved økonomisk integration i Vesteuropa. Denne integration — eller sammenvejsning — må ske under voksende international handel, og U.S.A. bærer hovedansvaret for aktivitetsudviklingen i den vestlige verden.

Hertil er der i det store hele enighed — derimod ikke om vejene, der fører til disse resultater. Den centrale uoverensstemmelse ligger i virkeligheden i vurderingen af pris- eller markedsmekanismens effektivitet. Det er en kendsgerning, at der efter den 2. verdenskrig gradvis er foretaget en optøning af restriktioner indenfor alle mulige områder — altså en bevægelse i retning af at lade prismekanismen få større spillerum. Planerne om valutakonvertibilitet og lempelse af handelsskrankerne er et skridt videre i samme retning. Det, rapporterne i virkeligheden drejer sig om, er, om en gennemførelse af disse planer vil afsløre og forstærke en fundamental uligevægt i betalingssamkvemmet mellem verdens regioner eller om den nuværende uligevægt i virkeligheden ikke er så stor, og om tilpasningen ikke netop vil lettes ved de nye foranstaltninger.

Dybest set er spørgsmålet måske, om Vesteuropa under friere markedsforhold vil stagnere økonomisk, selvom den øvrige verdens produktion ekspanderer. Per Jacobsson siger hertil, at det vil den ikke, hvis statsfinanserne lader være med at gribe for meget ind i produktionen, hvis man skaber en sund valuta og udviser monetær disciplin. GATT fremhæver, at lempelse af skrankerne for varebevægelserne vil forhindre stagnation. Valutafonden har flere forbehold, men hælder vel nærmest i denne retning. Endelig kommer Myrdal og forlanger en grundig undersøgelse og planlægning (herunder måske også med anvendelse af prismekanismen) for de enkelte problemer.

Det er svært at afgøre, hvem man skal tro på. Selvom Myrdals rapport afgjort er den grundigste, har man ofte på fornemmelsen, at han presser sit materiale for hårdt for at kunne opstille overraskende konklusioner, mens andre og mere gængse fortolkninger bliver fejlet bort. På den anden side forekommer Jacobssons synspunkter overdrevne og ikke overbevisende. Valutafondens jugement er vel det bedste, dens konklusioner ganske vist også mindst overraskende.

Erik Hoffmeyer.